

Van casuïstiek naar statistiek

Julien Cook

Hanneke Posthumus

CBS Den Haag
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag
Postbus 24500
2490 HA Den Haag
+31 70 337 38 00
www.cbs.nl

projectnummer   PR001153
Centrum voor Beleidsstatistiek
September 2021

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
2.	Methode	6
2.1	Inventarisatiefase	7
2.2	Planfase	7
2.3	Uitvoeringsfase	8
3.	Resultaten	9
3.1	Casus 1: uithuisplaatsingen vanwege geen, of een ongeschikte woning	9
3.2	Casus 2: aanvullende jongerenuitkering om zelfstandig te wonen	9
3.3	Casus 3: thuiszitters vanwege ontoereikende budgetten	10
3.4	Casus 4: gedetineerde huurders die woning kwijt raken	10
4.	Reflectie	11
4.1	Terugblik	11
4.2	Vooruitblik	11
	Bijlage 1: Uitgewerkte casussen	12
	Bijlage 2: Inventarisatie externe bronnen	19

1. Inleiding

Tijdens het actieonderzoek dat het Instituut voor Publieke Waarden (hierna: IPW) uitvoert, komt het regelmatig problematische casussen tegen. Denk bijvoorbeeld aan personen die tussen wal en schip vallen doordat zij voor de regelingen die hen kunnen helpen niet voldoen aan de voorwaarden. Het IPW realiseert doorbraken om deze mensen te helpen. Mogelijk zouden deze doorbraken meer mensen kunnen helpen. Om te weten te komen voor hoeveel personen dat zou gelden, heeft het IPW behoefte aan informatie over het aantal personen dat te maken heeft met een bepaalde combinatie van problemen. Die informatie blijkt vaak nog niet voor handen. Het IPW zag mogelijkheden om samen met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) op zoek te gaan naar een methode die kan worden toegepast om te achterhalen hoe vaak bepaalde casussen voorkomen die zij in de praktijk tegenkomen. Dankzij de subsidie van het ministerie van Justitie en Veiligheid vanuit het ZonMw programma 'Effectief werken in de jeugdsector' zijn de mogelijkheden verkend.

Dit heeft het CBS gedaan door samen met het IPW een iteratief onderzoeksproces te doorlopen voor testcasussen, die als prototype dienen voor eventuele toekomstige casussen. De methodiek die daaruit is ontstaan kan door andere organisaties worden gebruikt om meer inzicht te krijgen in de omvang van maatschappelijke problemen. Er is bewust voor gekozen niet één of twee, maar vier door het IPW aangedragen testcasussen te doorlopen. Door meer casussen te testen, komen meer uitdagingen aan bod, en wordt duidelijker in wat voor gevallen de uitgedachte methodiek al dan niet bruikbaar is.

Behalve een methodiek, levert dit onderzoek door de toepassing op testcasussen ook inzichten op voor die casussen. De cijfermatige resultaten zijn opgenomen in een aparte [tabellenset](#). In dit rapport staat de methodiek centraal: wat houdt deze in en hoe pakte deze uit voor de testcasussen? Allereerst gaan we echter kort in op de testcasussen en de informatiebehoefte die daaruit voortvloeit. In bijlage 1 zijn de door het IPW uitgewerkte casusbeschrijvingen te vinden.

Casus 1: uithuisplaatsingen vanwege geen, of een ongeschikte woning

Jamila heeft een groot gedeelte van haar jeugd in opvangcentra gewoond. Toen ze 18 werd, is ze bij haar toenmalige vriend in komen wonen, bij zijn ouders. Ze kregen samen een kind toen ze 19 jaar was. Hun relatie ging vervolgens uit, waardoor Jamila niet meer bij haar schoonouders kon blijven wonen. Omdat ze geen verblijfplek meer had, werd haar kindje door de jeugdbescherming uit huis geplaatst. Jamila illustreert het bredere maatschappelijke probleem waarbij kinderen uit huis worden geplaatst, omdat hun ouders geen (geschikte) woning hebben en daardoor geen stabiel opvoedklimaat kunnen bieden. Op basis van deze casus is de volgende informatiebehoefte geformuleerd: Inzicht in het aantal kinderen dat uit huis wordt geplaatst, omdat er geen (geschikte) woning is.

Casus 2: aanvullende jongerenuitkering om zelfstandig te wonen

Joyce (19 jaar) woont bij haar moeder die forse psychische problemen heeft. Het gaat steeds slechter met Joyce. Het beste zou voor haar zijn om uit huis te gaan en zelfstandig te gaan wonen. Helaas kan zij alleen aanspraak doen op een jongerenuitkering en dat is niet voldoende om van rond te komen als zij zelfstandig wilt gaan wonen. Joyce staat symbool voor andere jongeren tussen de 18 en 21 met ouders die hun 'onderhoudsplicht' niet kunnen of willen nakomen. Zij moeten voor zichzelf zorgen, en willen op zichzelf wonen, maar kunnen vaak

alleen aanspraak doen op een jongerenuitkering. De casus is aanleiding om meer inzicht te willen in het aantal jongeren tussen de 18 en 21 met een bijstandsuitkering die een aanvulling op hun (jongeren)uitkering nodig hebben om zelfstandig te kunnen wonen, maar die niet hebben gekregen.

Casus 3: thuiszitters vanwege ontoereikende budgetten

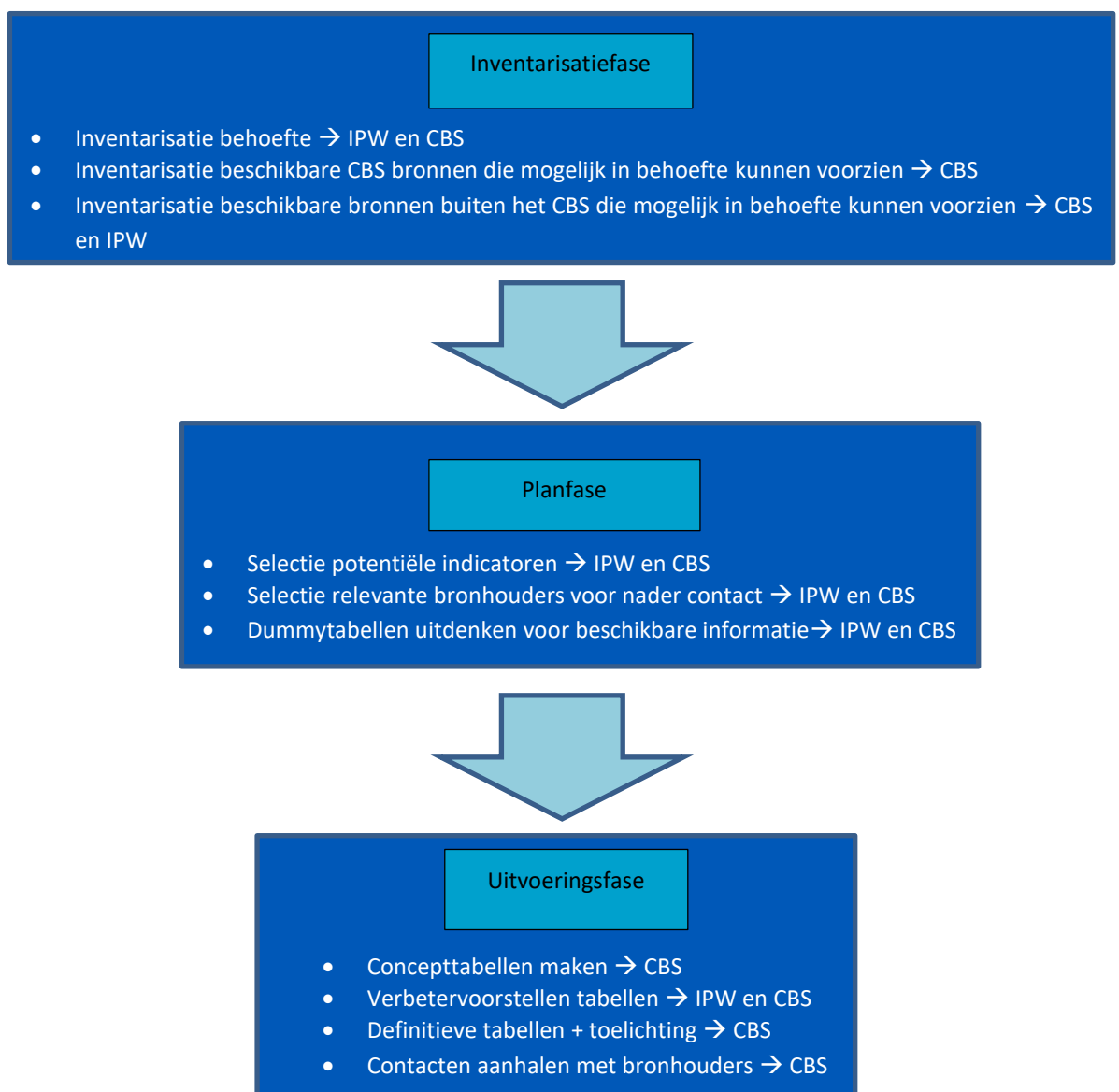
Joshua is 11 jaar, en hij zit nu al een paar maanden thuis. Tot een jaar geleden ging hij nog naar school, maar daar was hij niet te handhaven. Joshua heeft namelijk een combinatie van autisme, een licht verstandelijke beperking (LVB) en gedragsproblemen. De beschikbare zorgbudgetten zijn niet groot genoeg om alle benodigde zorg voor Joshua te financieren. Dit gaat tegen de Wet passend onderwijs in, die stelt dat scholen elk kind een passende onderwijsplek moeten bieden, ook als blijkt dat een kind daar extra ondersteuning voor nodig is. Vaak is samenwerking tussen onderwijs, jeugdhulp en leerplicht nodig om een oplossing te vinden. Die oplossing wordt echter lang niet altijd gevonden omdat er gesteggel is over wat zorg en onderwijs is, en waar de verantwoordelijkheden en kosten terecht komen. De informatiebehoefte die uit deze casus voortvloeit is: Inzicht in het aantal kinderen in de basisschoolleeftijd dat door scholen wordt afgewezen omdat er geen geschikt onderwijs-zorgarrangement kan worden geregeld vanwege ontoereikende budgetten.

Casus 4: gedetineerde huurders die woning kwijt raken

Rian is 37 jaar en verslaafd aan cocaïne als zij in totaal zes maanden de gevangenis in moet wegens handel in harddrugs. Het lukt haar niet om de huur van haar woning te betalen en het is haar hoofdverblijf niet meer waardoor de woningcorporatie haar uit huis kan zetten. Dit probleem speelt naar verwachting voor meer gedetineerden. Zodra je in detentie komt, stoppen eventuele uitkeringen en toeslagen namelijk snel. Als gedetineerden geen reserves hebben om de huur van te betalen, of medehuurlers die de huur voor ze kunnen opbrengen, dan bouwen zij een huurachterstand op. Bij een huurachterstand van twee of meer maanden kan de verhuurder de rechter vragen de huurder uit huis te zetten. Daarnaast betekent een verblijf in detentie dat je formeel je hoofdverblijf niet meer in je eigen woning hebt, maar in het huis van bewaring of de penitentiaire inrichting waar je verblijft. In de huurovereenkomst van veel mensen is opgenomen dat zij hun hoofdverblijf moeten hebben in de woning die zij huren. Hieraan voldoen zij niet meer tijdens hun detentie. Als mensen op straat komen te staan na hun detentie kan dat tal van negatieve gevolgen hebben (bijvoorbeeld instroom in daklozenopvang, recidive). De casus roept daarmee de vraag op hoeveel huurders na een korte detentieperiode (tussen de 1 en 6 maanden) hun huurwoning kwijtraken.

2. Methode

Om de aangedragen casussen te vertalen naar statistieken, hebben het IPW en het CBS een iteratief sprintproces doorlopen. Voorafgaand aan iedere sprint vond overleg plaats tussen het IPW en het CBS, zodat de beschikbare praktijk- onderzoeks- en datakennis optimaal konden worden benut. Daarna werkte het CBS de opgedane ideeën in circa twee weken uit, en presenteerde die in het volgende sprintoverleg. Resultaat van dit proces is een methode die bestaat uit drie fases: De inventarisatiefase waarin de behoefte en beschikbare data zijn geïnventariseerd, de planfase waarin is afgestemd hoe er zo goed mogelijk in de informatiebehoefte kon worden voorzien, en de uitvoeringsfase waarin de informatie daadwerkelijk is verzameld en geanalyseerd. Hieronder worden de fases, die grofweg overeenkomen met de sprints, uit het schema één voor één nader uitgelegd.

2.1 Inventarisatiefase

In de inventarisatiefase zijn zowel de informatiebehoefte, als de mogelijkheden om hierin te voorzien geïnventariseerd. Onderstaande lijst met vragen bleek daarbij een handig hulpmiddel dat ook voor toekomstige casussen zou kunnen worden gebruikt:

1. Wat zijn relevante kenmerken? En benaderingen voor die kenmerken?
2. Hoe kun je (benaderingen voor) die kenmerken operationaliseren, oftewel meten?
3. Welke bronnen kun je daarvoor gebruiken? Zijn dit bronnen die bij het CBS beschikbaar zijn? En zo niet, bij welke bronhouders zijn zij dan wel beschikbaar?
4. Wat zijn relevante overlappen tussen kenmerken? Is het interessant om te weten of kenmerk x voorkomt, of alleen/met name interessant om te weten of kenmerk x gelijktijdig met kenmerk y voorkomt?
5. Wat zijn relevante achtergrondkenmerken? Denk bijvoorbeeld aan leeftijd, geslacht en inkomen.
6. Op welk moment willen we wat weten? Wil je bijvoorbeeld weten hoe vaak verschillende kenmerken op één moment samen voorkomen, of wil je weten hoe zij in de tijd op elkaar volgen?
7. Welke regionale schaalniveaus zijn relevant? Zijn cijfers voor heel Nederland nuttig, of zijn zij alleen van meerwaarde als zij op een lager regionaal niveau beschikbaar zijn? Is het mogelijk om geschikte cijfers te vinden zonder onthullingsrisico?

Veel van deze vragen kunnen al tijdens een sprintoverleg worden beantwoord door de gezamenlijke inbreng van het IPW en CBS. Dat geldt niet voor vragen 2 en 3 over de operationalisering van kenmerken en beschikbaarheid van data. Omdat het IPW geïnteresseerd is in specifieke casussen, zijn de kenmerken die relevant zijn ook vaak specifiek. Over dit soort kenmerken is minder bekend dan over brede thema's. De mogelijke operationalisering en databronnen zijn daardoor vaker onontgonnen terrein. Door de grote domein- en bestandskennis die er is bij de verschillende statistische afdelingen van het CBS, blijkt het echter regelmatig mogelijk nieuwe operationalisering en databronnen te vinden. Tegelijkertijd is dat niet altijd het geval. Soms bieden databronnen die nog niet bij het CBS beschikbaar zijn dan een alternatief. Zowel vanuit het CBS als het IPW blijkt kennis aanwezig die van meerwaarde is om dat soort databronnen te identificeren.

2.2 Planfase

Op basis van de uitkomsten uit de inventarisatie, hebben het IPW en het CBS voor elk van de casussen in de planfase bepaald welke vervolgstappen zinrijk en mogelijk zijn. Die keuze is zowel gemaakt op basis van inhoudelijke criteria (welke informatie biedt de grootste meerwaarde), als praktische criteria (doorlooptijd, budget). Dit is apart gedaan voor informatie die kan worden afgeleid vanuit bij het CBS beschikbare data, en informatie die uit externe bronnen zou moeten komen. Een dergelijke systematiek kan ook voor toekomstige casussen worden gehanteerd.

De analyses met CBS data zijn in de planfase vormgegeven door per casus een lege voorbeeldtabel te maken. Die tabellen zijn vervolgens met feedback van het IPW aangescherpt. Voor wat betreft de externe data, is er in dit traject voor gekozen om alleen te inventariseren of zij van meerwaarde kunnen zijn. De uitkomsten uit deze inventarisatie zijn opgenomen in bijlage 2. Eventueel zou de planfase voor toekomstige casussen kunnen worden uitgebreid, door daarin de uitvraag ook echt voor te bereiden en bijvoorbeeld de precieze inhoud van de uitvraag te specificeren, en afspraken te maken over de juridische randvoorwaarden, en praktische levering.

2.3 Uitvoeringsfase

In de uitvoeringsfase is het opgestelde plan uitgevoerd door het CBS. In het geval van de casussen in dit onderzoek, betekende dit dat de concepttabellen werden gevuld en er contact werd gelegd met bronhouders om te inventariseren of hun bronnen in de toekomst van meerwaarde kunnen zijn. Er is een tussenversie van de tabellen met het IPW gedeeld zodat deze waar nodig nog verder konden worden bijgestuurd. De definitieve tabellen zijn gepubliceerd op de website van het CBS. Een soortgelijke aanpak is ook voor toekomstige casussen mogelijk.

3. Resultaten

De hiervoor beschreven methodiek is toegepast op vier testcasussen. De belangrijkste lessen die daarmee zijn geleerd, worden hieronder per casus uiteengezet. De cijfermatige uitkomsten zijn opgenomen in een aparte tabellenset¹.

3.1 Casus 1: uithuisplaatsingen vanwege geen, of een ongeschikte woning

Voor de eerste casus bleek het mogelijk om nieuwe relevante informatie te krijgen door de ontwikkelde methode toe te passen. De grootste uitdaging voor deze casus zat hem erin om een geschikte operationalisering te vinden voor 'uithuisplaatsingen' en 'geen of een ongeschikte woning'. Dat is allereerst gedaan door te kijken naar de mogelijkheden met data die bij het CBS beschikbaar zijn. Uit die verkenning bleek dat er voor wat betreft 'uithuisplaatsingen' een geschikte benadering bestaat door informatie over de aanwezigheid van jeugdhulptrajecten met verblijf te combineren met informatie over jeugdbescherming. Het was lastiger een benadering te vinden voor 'geen of een ongeschikte woning'. Voor die begrippen is daarom breder gezocht naar gerelateerde kenmerken waarover wel informatie beschikbaar is. Denk bijvoorbeeld aan informatie over uitkeringen van adreslozen, maatschappelijke opvang, het aantal m² per bewoner, of inwonen bij iemand anders dan je partner. Daarnaast is gekeken naar de scheidingen/uit elkaar gaan van ouders, omdat dat één van de redenen is dat woningproblematiek kan ontstaan. Hoewel deze benaderingen zeker geen compleet beeld geven van personen zonder, of met een ongeschikte woning, leveren zij wel nieuwe gerelateerde informatie op. Deze casus illustreert daarmee de relevantie van de inventarisatiefase in de ontwikkelde methode. Omdat die erop is gericht breed te zoeken naar kenmerken die wél beschikbaar zijn, kan alsnog het begrip worden vergroot van de omvang van problemen waarvoor géén gegevens beschikbaar zijn.

Voor deze casus is eveneens verkend of in de toekomst meer informatie kan worden gegeven door bronnen buiten het CBS te betrekken. Uit die verkenning bleek dat er andere bronnen zijn met relevante informatie (met name gerelateerd aan uithuisplaatsingen), maar dat het lastig kan zijn deze te combineren met CBS data. Zo bleek uit de inventarisatie bijvoorbeeld dat sommige data geen koppelsleutels bevatten, enkel voor bepaalde regio's beschikbaar zijn en onder steekproeven zijn verzameld. Daarnaast zijn deze data niet publiek toegankelijk. Bij de overweging deze data in de toekomst aan te boren, moet dus worden meegenomen dat zij mogelijk niet goed te combineren zijn met CBS registraties en/of dat een toegangs-/toestemmingsprocedure moet worden doorlopen.

3.2 Casus 2: aanvullende jongerenuitkering om zelfstandig te wonen

Ook voor de tweede casus was het mogelijk met de ontwikkelde methode nieuwe inzichten op te doen door gebruik te maken van bij het CBS beschikbare data. Wederom bleek het van groot belang de inventarisatiefase grondig uit te voeren en creatief na te denken over mogelijke operationalisering. Zo is het bij het CBS niet bekend of jongeren specifiek een jongerenuitkering ontvangen maar kunnen wij dit wel afleiden uit de leeftijd en het ontvangen van een bijstandsuitkering. Het is ook wel bekend wat de hoogte van hun uitkering en inkomen is en of dat gelijk of hoger is dan het bijstandsnorm. En hoe vaak jongeren met een dergelijk inkomen zelfstandig gaan wonen. Ook is er informatie beschikbaar over verschillende situaties

---

¹ Zie: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2021/38/van-casuïstiek-naar-statistiek>

van waaruit het aannemelijk is dat jongeren graag zelfstandig zouden gaan wonen (bijvoorbeeld maatschappelijke opvang en detentie). Door al die informatie te combineren, kon alsnog inzicht worden gegeven in het verband tussen de hoogte van het inkomen van jongeren in kwetsbare situaties en de kans dat zij zelfstandig (gaan) wonen. Hierbij moet wel worden benadrukt dat dit een grove benadering van de oorspronkelijke informatiebehoefte is: inzicht in het aantal jongeren dat graag zelfstandig zou gaan wonen en dit met een aanvullende jongerenuitkering ook zou kunnen.

Naast de operationalisering bleek het bij deze casus een uitdaging de resultaten zo te presenteren dat zij aan de onthullingsregels voldoen. Inkomen is een gevoelig gegeven, dat vanzelfsprekend niet voor te kleine subpopulaties mag worden getoond. In deze casus bleek het mogelijk zo veel detail aan te brengen in 'kwetsbare groepen', dat de grenzen werden bereikt. Dit illustreert dat er ook zoveel informatie beschikbaar kan zijn, dat de resultaten dusdanig gedetailleerd worden dat onthulling dreigt, en niet alle resultaten getoond kunnen worden.

3.3 Casus 3: thuiszitters vanwege ontoereikende budgetten

Voor de derde casus blijkt de ontwikkelde methode niet te werken. Binnen het CBS bleken geen geschikte registraties beschikbaar om zowel 'thuiszitters' als 'ontoereikende budgetten' mee te meten of te benaderen. Er is vervolgens geïnventariseerd of er bij andere partijen uit het veld (DUO/ Inspectie voor het Onderwijs), relevante informatie zou kunnen zijn. Uit die inventarisatie bleek dat er ook bij deze partijen op dit moment geen registratie bestaat waarmee in de informatiebehoefte van het IPW kon worden voorzien. Dit zou in de toekomst wel kunnen veranderen omdat de Inspectie momenteel wel werkt aan een centrale registratie. Deze casus laat zien dat er fenomenen zijn waarover momenteel simpelweg geen goede cijfers beschikbaar zijn binnen en buiten het CBS en waarvoor ook geen benaderingen mogelijk zijn.

3.4 Casus 4: gedetineerde huurders die woning kwijt raken

Bij casus 4 bleek, net als bij casus 1 en 2, dat de methode resultaten oplevert door gebruik te maken van registraties bij het CBS, maar dat het wel gaat om een benadering. 'Gedetineerde huurders' met eindperiodes van detenties in 2019 zijn voor een belangrijk deel af te leiden uit de bij het CBS beschikbare registraties. Lastiger is het om te bepalen wie van hen hun woning kwijtraakt. Het CBS heeft geen informatie over woninguitzettingen. Wel kon worden gekeken wie na hun detentie verhuizen. Een huisuitzetting zou daar een mogelijke oorzaak van kunnen zijn, maar uiteraard zijn er ook andere redenen mogelijk. Daarnaast bleek het bijvoorbeeld mogelijk om te onderzoeken hoe vaak men na detentie gebruik maakt van maatschappelijke opvang, of een daklozenuitkering: eveneens signalen die op een huisuitzetting kunnen, maar niet hoeven, duiden. Met de gekozen benaderingen is het dus niet mogelijk de probleemgroep exact in beeld te brengen, maar is het wel mogelijk meer informatie te krijgen dan tot nu toe voor handen was.

Ook voor deze casus is gezocht naar bronnen buiten het CBS die van meerwaarde kunnen zijn. Daarbij is vooral gezocht naar registraties van 'uithuiszettingen'. Op dit moment lijkt er geen landelijke registratie te zijn van uithuiszettingen. De Raad van de Rechtspraak geeft wel aan dat er een kans is dat zij die informatie zouden kunnen achterhalen. Dit illustreert dat het niet alleen de vraag is of er partijen zijn met een registratie, maar ook of er partijen zijn die een registratie zouden kunnen maken. Het opzetten van dergelijke trajecten moet zorgvuldig gebeuren en kost veel tijd. Ook is het niet zeker dat zij uiteindelijk de gewenste resultaten opleveren. Een uitkomst kan zijn dat levering op basis van juridische gronden niet mogelijk is, of dat de gegevens van onvoldoende kwaliteit zijn.

4. Reflectie

4.1 Terugblik

Uit de geteste casussen blijkt dat de ontwikkelde methodiek nieuwe inzichten kan opleveren over het aantal personen dat met een specifieke combinatie van problemen kampt. Voor één van de onderzochte casussen bleek dit echter niet mogelijk. De methode werkt dus niet altijd. Voor de andere drie casussen bleek dat er nieuwe inzichten konden worden verkregen, maar dat het wel nodig is gebruik te maken van benaderingen: over bepaalde problemen zijn geen cijfers beschikbaar, maar is het alleen mogelijk om gerelateerde kenmerken te meten. Dit benadrukt het belang om tijdens de inventarisatiefase goed na te denken over alternatieve kenmerken en operationalisering voor problemen die niet direct gemeten kunnen worden.

Verder leren de casussen dat het regelmatig mogelijk is om data die al bij het CBS beschikbaar zijn zo te combineren dat nieuwe inzichten mogelijk zijn. Tegelijkertijd zijn er ook problemen waarover geen cijfers beschikbaar zijn bij het CBS. Dan is het relevant om te kijken of er andere bronnen zijn met relevante informatie. Uit de inventarisatie blijkt dat die er soms zijn, maar dat de benodigde doorlooptijd wel aanzienlijk langer is wanneer ook data van buiten het CBS moet worden verzameld. Zodra duidelijk is welke data binnen het CBS relevant zijn, kan worden gestart met het onderzoek. Voor data buiten het CBS geldt dat er inhoudelijke (welke informatie wordt gevraagd), juridische (mag die informatie worden geleverd) - en procesmatige (hoe en wanneer wordt die geleverd) afspraken aan vooraf moeten gaan. In dit pilotonderzoek is ervoor gekozen dit proces niet te doorlopen, maar de inschatting is dat dit ertoe leidt dat de doorlooptijd van onderzoek met enkele maanden wordt verlengd, zonder dat zeker is dat dit bruikbare informatie oplevert.

4.2 Vooruitblik

Er zijn verschillende mogelijkheden om in de toekomst van casussen statistieken te maken. Een optie is om, zoals nu werd gedaan, casussen voor te leggen aan het CBS en de ontwikkelde methodiek weer te doorlopen. De lessen die daarbij zijn geleerd, kunnen dan worden toegepast zodat de methodiek aan kracht wint. Voorwaarde daarbij is dat een overheid opdracht geeft en beargumenteert waarom zij het onderzoek niet door een marktpartij laten uitvoeren. Verder zijn hier kosten aan verbonden.

Een ander optie is dat onderzoekers zelfstandig aan de slag gaan in de Remote Access omgeving van het CBS, of dat zij onderzoekers van een ander onderzoeksbureau vragen dit te doen. Via een beveiligde internetverbinding kunnen externe onderzoekers daar onderzoek doen op microdata van het CBS. Hieraan zijn wel kosten en voorwaarden verbonden (zie [link](#)).

Deze keer zijn de extrapolaties van de casussen in een tabellenset verwerkt. In de toekomst valt natuurlijk ook te denken aan andere presentatievormen zoals factsheets en dashboards.

Bijlage 1: Uitgewerkte casussen door het IPW

Casus 1: uithuisplaatsingen vanwege ongeschikte woning

Casusbeschrijving

Jamila heeft een groot gedeelte van haar jeugd in opvangcentra gewoond. Toen ze 18 werd is ze bij haar toenmalige vriend in komen wonen, bij zijn ouders. Ze kregen samen een kind toen ze 19 jaar was. Maar vervolgens liep het mis. Hun relatie ging uit, waardoor Jamila niet meer bij haar schoonouders kon blijven wonen. Omdat ze geen verblijfplek meer had werd haar kindje door de jeugdbescherming uit huis geplaatst. Het kan alleen weer teruggeplaatst worden als Jamila een woning heeft. Daarom heeft ze een aanvraag woonurgentie bij de gemeente gedaan. Maar de gemeente wijst haar aanvraag af. Zij vinden gezinshereniging geen criterium om voorrang te krijgen op een huis, en sturen Jamila door naar de maatschappelijke opvang. Maar dit is geen plek om een kind op te voeden. Op deze manier krijgt Jamila nooit haar kindje terug.

Op welke manier(en) uit dit probleem zich?

Kinderen worden om verschillende redenen uit huis geplaatst.² Er kan bijvoorbeeld sprake zijn van een onveilige thuissituatie, met geweld of verwaarlozing. Ze kunnen ouders hebben met onvoldoende opvoedcapaciteiten. Of ze kunnen zelf zo onhandelbaar zijn dat hun ouders ze niet goed kunnen opvoeden. De woonsituatie van het gezin kan aan al deze factoren bijdragen. Bijvoorbeeld als het gezin op straat moet leven, op de bank slaapt bij familie en/of vrienden, of in de maatschappelijke opvang verblijft. Deze situaties zorgen niet voor een gezond opvoedklimaat. Het komt ook voor dat een gezin wel een vaste woonplek heeft, maar deze ongeschikt is. Denk hierbij aan een woning die te klein is, waardoor de gezinsleden te dicht op elkaar moeten leven en de spanningen oplopen. Of aan een woonplek die ongeschikt is om een chronisch ziek kind in te verzorgen.³

Om hoeveel kinderen gaat het in Nederland?

We weten hoeveel kinderen er in Nederland uithuisgeplaatst worden. Dit waren er 23 000 in 2019.⁴ Maar de redenen die ten grondslag liggen aan uithuisplaatsingen van kinderen worden niet geregistreerd.⁵ Wij vermoeden dat uithuiszettingen in ieder geval een risicofactor zijn. Er worden in Nederland jaarlijks rond de 3 000 huishoudens uit huis gezet⁶. Gelukkig daalt dit cijfer al jaren. Er waren in 2018 19% minder huisuitzettingen dan in 2017.⁷ Het aantal huisuitzettingen verschilt per regio. In de regio midden-Nederland waren er in 2011 bijvoorbeeld circa 200 huishoudens die uit hun huis zijn gezet. In hoeverre hier ook huishoudens met kinderen bij betrokken waren, is echter niet geregistreerd. Omdat dit niet wordt geregistreerd is het dus

---

² Voor een overzicht van de verschillende argumenten die hulpverleners in de jeugdzorg gebruiken om kinderen uit huis te plaatsen, zie Smits, M. L. Redenen voor uithuisplaatsing: de argumenten van hulpverleners in de jeugdzorg. MS thesis. 2013.

³ Voor een voorbeeld hiervan, zie <https://www.rtlnieuws.nl/geld-en-werk/artikel/3609931/nederland-kan-doodzieke-amir-veel-beter-en-goedkoper-helpen>.

⁴ Bron: <https://www.nporadio1.nl/achtergrond/27559-nog-steeds-geen-afname-aantal-uithuisplaatsingen-in-nederland>

⁵ Bron: <https://www.sociaalweb.nl/wetten/beantwoording-kamervragen-over-uithuisgeplaatste-kinderen-die-niet-meer-terug-kunnen-naar-de-eigen-ouders>

⁶ Bron: <https://www.ad.nl/wonen/afname-aantal-huisuitzettingen-cda-wil-verbod-bij-schuldproblemen~a43b0da6/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

⁷ Bron: <https://radar.avrotros.nl/uitzendingen/gemist/item/kind-kan-niet-terug-naar-ouder/>

onduidelijk hoeveel kinderen er in Nederland als gevolg van een huisuitzetting uit huis worden geplaatst.

We denken ook dat dak- en thuisloosheid een risicofactor is voor uithuisplaatsingen. Steeds meer gezinnen worden dakloos, en komen in de maatschappelijke opvang terecht.⁸ In Den Haag ging het bijvoorbeeld in 2018 om 292 gezinnen. Per jaar komen er in Nederland 1 429 minderjarige kinderen mee die verblijven in de opvang.⁹ We vermoeden dat er een verband bestaat tussen verblijf in de maatschappelijke opvang en uithuisplaatsing, maar dit verband is (voor zover bekend) niet aangetoond. Wel weten we dat de lage uitstroom uit de maatschappelijke opvang het lastig maakt om kinderen na een uithuisplaatsing weer terug te kunnen plaatsen. De maatschappelijke opvang is geen stabiele woonplek, en dit is vaak wel een voorwaarde voor terugplaatsing.¹⁰

We weten dus hoeveel gezinnen er uit huis gezet worden, en hoeveel gezinnen met meerderjarige kinderen zich melden bij de maatschappelijke opvang. En we vermoeden dat dit risicofactoren zijn voor uithuisplaatsing. Maar we weten niet hoeveel kinderen er uit huis worden geplaatst omdat er geen (geschikte) woning is, omdat de redenen voor uithuisplaatsingen van kinderen niet worden geregistreerd door het CBS. We kunnen hier mogelijk achter komen door navraag te doen over deze cijfers bij de jeugdbescherming, jeugdhulporganisaties, woningcorporaties, pleegzorg Nederland of de afdelingen jeugd van gemeenten.

Casus 2: aanvullende jongerenuitkering om zelfstandig te wonen

Casusbeschrijving

Joyce is 19 jaar, en woont bij haar moeder in huis. Haar moeder heeft forse psychische problemen, en maakt heel veel ruzie met Joyce. De ruzies kunnen soms erg uit de hand lopen. Dit zorgt voor een onveilige thuissituatie, waar Joyce erg onder gebukt gaat. Ze is depressief geworden, waardoor haar studie en werk niet van de grond komen. De laatste tijd loopt ze ook rond met suïcidale gedachten. Er dreigt een opname in de psychiatrie, die alleen nog te voorkomen is als Joyce zo snel mogelijk uit huis gaat. Gelukkig heeft de betrokken wijkteammedewerker een woonplek voor haar gevonden. Maar de huur van deze woonruimte is 500 euro, en dat kan Joyce niet betalen. Ze heeft snel een uitkering nodig, voordat de plek die is vrijgekomen weer bezet is. Van de gemeente krijgt ze echter te horen dat ze maximaal voor een jongerenuitkering in aanmerking kan komen van 250 euro in de maand. Te weinig dus om haar huur te kunnen betalen. Kan de gemeente haar geen volwassenenuitkering geven, totdat ze weer kan studeren en een studiefinanciering van DUO kan aanvragen?

Op welke manier(en) uit dit probleem zich?

In de meeste gevallen gaat het hier om jongeren tussen de 18 en 21 die al voor zichzelf moeten zorgen. Jongeren in deze leeftijdscategorie komen in principe alleen voor een jongerenuitkering in aanmerking. De reden hiervoor is dat ouders in Nederland 'onderhoudsplichtig' zijn totdat hun kinderen 21 zijn. Dit betekent dat ze verantwoordelijk voor zijn voor het regelen van onderdak, kleding, voeding, scholing en medische hulp voor hun kind. Maar niet alle jongeren hebben ouders die hieraan kunnen of willen voldoen. Deze jongeren zijn op zichzelf aangewezen. Vaak gaat het om jongeren die vanuit een zorginstelling of pleeggezin uit willen

---

⁸ Bron: <https://nos.nl/artikel/2295180-steeds-meer-gezinnen-dakloos-hoe-kan-dat.html>

⁹ Planije, M., and M. Tuynman. "Gezinnen in de maatschappelijke opvang." *Opvang en ondersteuning van dakloze gezinnen*. Utrecht (2015).

¹⁰ Bron: <https://radar.avrotros.nl/uitzendingen/gemist/item/kind-kan-niet-terug-naar-ouder/>

stromen naar een woning, en een (aanvulling op hun jongeren-)uitkering nodig hebben om hun vaste lasten te kunnen betalen. Maar het kan ook gaan om jongeren die uitstromen vanuit hun ouderlijk huis waar ze niet langer kunnen blijven, vanuit een justitiële inrichting, of vanuit een situatie van dak- of thuisloosheid.

Om hoeveel jongeren gaat het in Nederland?

We weten hoeveel jongeren in Nederland gebruik maken van een participatiewet-uitkering. Dit waren er 17 430 in 2017.¹¹ En we weten ook dat 16 190 van deze jongeren een uitkering kregen volgens de jongerennorm.¹² Verreweg de meeste van deze jongeren hadden een uitkering nodig om te voorzien in hun directe levensbehoeften en wonen.¹³ Maar we weten niet hoeveel jongeren een (aanvulling op hun jongeren-)uitkering nodig hadden, maar deze niet hebben gekregen. We hebben wel een vermoeden van hoe deze groep eruit ziet. Dit zijn jongeren die zelfstandig willen wonen, maar niet door hun ouders onderhouden (kunnen) worden.

Allereerst gaat het om jongeren die 18 worden, en uitstromen vanuit de jeugdzorg. In Leiden waren er bijvoorbeeld in 2013 107 jongeren die uitstroomden vanuit pleegzorg en de residentiële jeugdzorg. Maar het kan bijvoorbeeld ook gaan om jongeren die uitstromen vanuit justitiële jeugdinrichtingen. Hoeveel jongeren dit zijn, is ook bekend. En verder zijn er in Nederland 2 181 jongeren in de residentiële jeugdzorg die ouder zijn dan 18 (en dus eigenlijk niet meer onder de jeugdzorg vallen).¹⁴ Zij zouden uit moeten stromen, maar dit gebeurt niet. De redenen hiervoor worden lijken niet te worden geregistreerd. We vermoeden dat een deel van deze jongeren niet uit kan stromen omdat ze een (aanvulling op hun jongeren-)uitkering nodig hebben, maar hier niet voor in aanmerking komen. Hoe veel jongeren dit zijn is echter niet bekend.

Een andere groep jongeren tussen de 18 en 21 die zelfstandig zouden willen wonen zijn jongeren die dak- of thuisloos zijn. Er zijn in Nederland ongeveer 9 400 dak- en thuisloze jongeren.¹⁵ Zij leven op straat, slapen op de bank bij vrienden en kennissen of in de opvang. Een deel van deze jongeren is jonger dan 21. Vaak maken deze jongeren gebruik van de maatschappelijke opvang. In 2016 ging het om 3 960 jongeren tussen de 18 en 22 jaar die hier gebruik van hebben gemaakt. Veel van deze jongeren willen uitstromen naar een huis. Maar we weten niet hoeveel van deze jongeren hierin belemmerd worden omdat ze hiervoor een (aanvulling op hun jongeren-)uitkering nodig hebben, maar hier niet voor in aanmerking komen.

Al met al weten we dus hoeveel jongeren er zijn tussen de 18 en 21 met een bijstandsuitkering, en hoeveel van deze jongeren slechts een jongerenuitkering ontvangen (zonder aanvulling). Maar we weten niet hoeveel jongeren tussen de 18 en 21 een (aanvulling op hun jongeren-)uitkering nodig hadden om zelfstandig te kunnen wonen, maar deze niet hebben gekregen. We vermoeden dat dit vooral jongeren zullen zijn die 18 worden en (willen) uitstromen vanuit de jeugdzorg, en jongeren die dak- of thuisloos zijn. En we weten hoe groot deze groepen zijn. Mogelijk kunnen we erachter komen hoeveel van deze jongeren een (aanvulling op hun

---

¹¹ Bron: https://www.cbs.nl/-/media/excel/2018/36/180828_bus-o-jongerennorm-en-bijzondere-bijstand.xlsx

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

¹⁴ Bron: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/nl/Documents/public-sector/deloitte-nl-sots-impact-woningmarkt-residentiële-jeugdzorgvF.pdf>

¹⁵ Bron: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/beschermde-wonen-en-maatschappelijke-opvang/dak--en-thuisloze-jongeren>

jongeren-)uitkering nodig hadden terwijl ze dit niet kregen door navraag te doen bij jeugdzorginstellingen, afdeling jeugd gemeente, afdeling werk en inkomen.

Casus 3: thuiszitters vanwege ontoereikende budgetten

Casusbeschrijving

Joshua is 11 jaar, en hij zit nu al een paar maanden thuis. Tot een jaar geleden ging hij nog naar school, maar daar was hij niet te handhaven. Joshua heeft namelijk een combinatie van autisme, een LVB en gedragsproblemen. Toen hij niet meer naar school ging is er dagbesteding ingezet, maar daar gaat hij nu ook niet meer heen. Ze konden hem daar ook niet de ondersteuning geven die hij nodig heeft. De ouders van Joshua willen dat hij weer naar school gaat. De oude school van Joshua is verantwoordelijk voor het vinden van een passende onderwijsplek. Maar betrokken docenten en medewerkers zeggen dat Joshua alleen naar school kan als hij 1-op-1 onderwijs krijgt, omdat hij in een groep niet te handhaven is. Geen enkele school in de regio kan en wil dit betalen. De enige optie lijkt privéonderwijs, maar het samenwerkingsverband van basisscholen in de regio geeft aan dat ze dit niet kunnen bekostigen. Bovendien vinden ze dat de gemeente nu aan zet is. Zij zijn verantwoordelijk voor het oplossen van de zorgproblemen van Joshua, en die moeten eerst worden opgelost voordat hij op een school geplaatst kan worden. Maar de gemeente geeft aan dat het nog jaren kan duren voordat zijn problemen zijn opgelost, en dat Joshua in de tussentijd gewoon recht op onderwijs heeft. De beschikbare zorgbudgetten zijn niet groot genoeg om alle benodigde zorg voor Joshua te financieren. Bovendien heeft een deel van de noodzakelijke zorg betrekking op ondersteuning in de klas. De gemeente vindt daarom dat de school hier ook een bijdrage in moet leveren. De ouders van Joshua zitten met hun handen in het haar. De huidige dagbestedingsplek van Joshua is duurder dan privéonderwijs. Dan moet het toch mogelijk zijn om privéonderwijs te financieren?

Op welke manier(en) uit dit probleem zich?

Met de invoering van de Wet passend onderwijs in 2014 hebben alle schoolbesturen in Nederland een zorgplicht gekregen. Scholen moeten voor elk kind een passende onderwijsplek bieden, ook als duidelijk is dat er voor een kind extra ondersteuning nodig is. Maar als het gaat om de meest kwetsbare leerlingen lukt of gebeurt dit niet altijd. Het gaat hierbij om kinderen met een meervoudige beperking of andere problemen, zoals psychiatrische problemen. Maar bijvoorbeeld ook om autistische en/of hoogbegaafde kinderen met aanpassingsproblemen. In deze gevallen is naast hulp op school inzet van jeugdhulp geregeld aan de orde. Scholen hebben daarbij (te) krappe budgetten om passende ondersteuning te kunnen bieden aan deze doelgroep, en geven daarom aan dat ze niet de juiste expertise in huis hebben om de kinderen te plaatsen. Als blijkt dat er ook geen andere school is met een passend onderwijsaanbod, komen deze kinderen vervolgens thuis te zitten. Het is de bedoeling dat onderwijs, jeugdhulp, leerplicht en ouders dan samen een oplossing zoeken om een kind weer op school te krijgen, maar het lukt niet altijd om met elkaar de flexibiliteit op te brengen om een onderwijs-zorgarrangement samen te stellen dat weer schot in de zaak kan brengen. Vaak is er gesteggel over wat zorg is en wat onderwijs, en waar de verantwoordelijkheden en kosten terecht moeten komen. Wat doet een school bijvoorbeeld met een kind dat moeilijk of niet in een groep functioneert? Wie betaalt de verpleegkundige ondersteuning, of de logopedist op scholen waar veel kinderen taalproblemen hebben? Het gevolg is dat de gezamenlijke zoektocht vastloopt in een sfeer van verwijten en het kind thuis blijft zitten.

Om hoeveel kinderen gaat het in Nederland?

We weten dat het aantal thuiszitters sinds de invoering van de Wet passend onderwijs in 2014 niet is gedaald, maar gestegen.¹⁶ Volgens het ministerie van OCW zijn er in Nederland 4 000 kinderen die niet naar school gaan.¹⁷ Maar volgens oudervereniging Balans zijn dit er niet 4 000, maar 15 000.¹⁸ Het verschil in cijfers heeft te maken met het feit dat een thuiszitter volgens het OCW een kind is dat langer dan drie maanden thuiszit, en volgens de oudervereniging een kind is met minimaal een maand schoolverzuim. Balans onderscheidt, naast de 4 000 leerlingen die langer dan drie maanden thuis zitten, drie andere groepen. Het gaat om 1 205 kinderen met verzuim van meer dan één maar minder dan drie maanden, 2 880 kinderen die minder dan drie maanden niet op een school staan ingeschreven en 6 022 kinderen met een vrijstelling van leerplicht.¹⁹

Het gaat in het onderzoek van OCW en Balans alleen om geregistreeerde thuiszitters. Er zijn (zoals het woord doet vermoeden) geen cijfers beschikbaar over het aantal niet-geregistreeerde thuiszitters. Onder deze groep vallen onder meer kinderen met een vrijstelling 11g vanwege niet-passend onderwijs, leerlingen die langdurig ziek zijn zonder aanwijsbare oorzaak en leerlingen die een school zoeken nadat zij zelf terugkomen na een behandeling of een vrijstelling.²⁰ Uit deze onderzoeken komt ook niet naar voren hoeveel van deze leerlingen op het basisonderwijs horen, en hoeveel van hen op het voorgezet onderwijs. Specifieke cijfers over het aantal basisschoolleerlingen dat thuiszit hebben wij vooralsnog nog niet kunnen vinden. Als laatste is het belangrijk om te vermelden dat de oorzaken van het feit dat kinderen thuiszitten ook niet worden geregistreerd. Betrouwbare cijfers over de aard van de problematiek die schuilgaat achter het verschijnsel thuiszitten zijn moeilijk te vinden.²¹

Er wordt dus geregistreerd hoeveel kinderen er in Nederland thuiszitten. En we weten ook hoe lang deze kinderen thuiszitten. Maar we hebben geen zicht op de thuiszitters die een vrijstelling hebben vanwege niet passend onderwijs, die langdurig ziek zijn zonder aanwijsbare oorzaak en die een school zoeken na het terugkomen van een behandeling of vrijstelling. We weten ook niet hoeveel van deze leerlingen basisschoolleerlingen zijn, en wat de oorzaken zijn van het feit dat ze thuiszitten. Omdat we geen cijfers hebben over de problematiek die hieraan ten grondslag ligt, weten we ook niet hoeveel basisschoolleerlingen geen onderwijs krijgen omdat onderwijs- en jeugdzorgbudgetten tekortschieten voor de zwaarte van de problematiek. Wat zou kunnen helpen om deze doelgroep in kaart te brengen zijn cijfers van het aantal kinderen dat door scholen wordt afgewezen, maar afwijzingen worden voor zover wij weten ook niet geregistreerd. Om erachter te komen hoeveel leerlingen worden afgewezen omdat er geen geschikt onderwijs-zorgarrangement kan worden geregeld vanwege ontoereikende budgetten kunnen we wellicht het beste bij scholen, afdelingen onderwijs van gemeenten en bij samenwerkingsverbanden terecht.

---

¹⁶ Bron: <https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Stand-van-zaken-5-tussenstand.pdf>

¹⁷ Bron: <https://www.nji.nl/nl/Actueel/Nieuws-uit-het-jeugdveld/2020/Niet-4-000-maar-15-000-kinderen-zitten-thuis>

¹⁸ De oudervereniging vroeg voor haar onderzoek informatie op bij DUO en via Wob-verzoeken bij gemeenten.

¹⁹ Bron: <https://balansdigitaal.nl/wp-content/uploads/2020/09/Thuiszitters-Tellen.pdf>

²⁰ Ibid.

²¹ Bron: <https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Stand-van-zaken-5-tussenstand.pdf>

Casus 4: gedetineerde huurders die woning kwijt raken

Rian is 37 jaar en verslaafd aan cocaïne als ze in totaal zes maanden de gevangenis in moet wegens handel in harddrugs. Tot die tijd heeft ze een bijstandsuitkering, maar die wordt stopgezet. Daarnaast doet de gemeente onderzoek naar de illegale inkomsten die Rian uit de handel in drugs heeft verdiend zonder deze op te geven. Tijdens Rians verblijf in detentie lukt het haar om af te kicken. Het strenge regiem doet haar ergens wel goed. Maar omdat ze geen inkomsten meer heeft lukt het haar niet om haar sociale huurwoning te blijven doorbetalen. Al snel heeft ze een achterstand van meer dan twee maanden. Bovendien heeft ze niet haar hoofdverblijf in haar woning zolang ze in detentie zit, en dit is wel een vereiste van de corporatie waarvan zij huurt. De corporatie besluit daarom om de rechter te verzoeken Rian uit de woning te zetten. En deze kent dit verzoek toe. Met als gevolg dat Rian, als ze na zes maanden weer op vrije voeten is, in de daklozenopvang terecht komt. Ze vraagt daarom een daklozenuitkering aan bij de gemeente, maar heeft inmiddels ook een fraudevordering van haar vorige uitkering openstaan, naast een aantal andere schulden. Het lukt haar daarom niet om rond te komen, en ze heeft geen idee waar ze moet beginnen om haar leven weer op te bouwen.

Op welke manier(en) uit het probleem zich?

Zodra een inwoner in detentie komt, stoppen eventuele uitkeringen en toeslagen, direct of na uiterlijk één maand²². Daarnaast betekent een verblijf in detentie dat je formeel je hoofdverblijf niet meer in je eigen woning hebt, maar in het huis van bewaring of de penitentiare inrichting waar je verblijft. Dit kan zorgen voor problemen voor mensen die alleen een woning huren, of die hoofdhuurder zijn van de woning waarin zij met medehuurders leven. In de huurovereenkomst van veel mensen is opgenomen dat zij hun hoofdverblijf moeten hebben in de woning die zij huren. Hieraan voldoen zij niet meer tijdens hun detentie. Daarbij valt voor veel mensen ook hun inkomen weg, omdat de uitkering waarvan zij leven stopt, of omdat zij niet meer kunnen werken. Als zij geen reserves hebben om de huur van te betalen, of medehuurders die de huur voor ze kunnen opbrengen, dan bouwen deze mensen een huurachterstand op. Bij een huurachterstand van twee of meer maanden kan de verhuurder de rechter vragen de huurder uit huis te zetten²³.

Bovenstaande redenen zijn beide redenen op basis waarvan een verhuurder de rechter kan verzoeken om een huurder uit huis te zetten. Een verzoek dat vaak (maar niet altijd) wordt ingewilligd²⁴. Er zijn dus twee redenen die er snel toe kunnen leiden dat een huurder zijn of haar woning kwijtraakt als hij of zij in detentie belandt. Met alle gevolgen van dien: mensen komen na detentie op straat, in de daklozenopvang, of bij vrienden of familie terecht. En hoewel sommigen wellicht kunnen rekenen op hulp uit hun netwerk, kan dit voor anderen ook betekenen dat ze juist weer in het netwerk of de situatie terechtkomen, die er in eerste instantie toe leidde dat ze een delict pleegden.

Om hoeveel mensen gaat het in Nederland?

Volgens onderzoek van het WODC, de Raad voor de Rechtspraak en het CBS volgde er in 2019 uit 34 duizend zaken die voor de rechter belandden een gevangenisstraf. Het aantal (deels)

²² <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/straffen-en-maatregelen/vraag-en-antwoord/heb-ik-recht-op-een-uitkering-als-ik-naar-een-gevangenis-ga>

²³ <https://www.juridischloket.nl/schulden-en-incasso/incasso-en-betalingsachterstand/huurachterstand-uitzetting/>

²⁴ <https://www.vbvm.nl/weblog/huurder-in-detentie-wat-nu>

onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen (exclusief jeugddetenties) in Nederland bedroeg rond de 24 000 in 2019. Iets minder dan de helft (48%) van de door de rechter opgelegde (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen (exclusief jeugddetenties) had een duur van minder dan één maand. In 2019 had ongeveer één op de vijf (19%) een duur tussen één en drie maanden en 10% had een duur tussen drie en zes maanden. Het aandeel langdurige vrijheidsstraffen (drie jaar en langer) lag op 3% (zie tabel 6.9)²⁵.

Als we kijken naar een detentieperiode die langer duurt dan 1 dag, en uiterlijk 6 maanden, dan gaat dit over een totaal aantal uitgesproken straffen in 2019 van $((0,48+0,19+0,1) \times 24\ 000) = 18\ 480$ straffen. Het is mogelijk dat meerdere van deze straffen betrekking hadden op dezelfde persoon (bijvoorbeeld als iemand kort na detentie opnieuw een delict pleegde). Dit betekent dat in 2019 maximaal 18 480 volwassenen een gevangenisstraf van tussen de 1 dag en de 6 maanden kreeg, maar waarschijnlijk minder. Hierbij valt er wat voor te zeggen om niet vanaf een detentieperiode van 1 dag, maar om naar een detentieperiode vanaf 1 maand te kijken. VBTM advocaten stelt dat pas vanaf een aantal maanden detentie kan worden gezegd dat de huurder niet meer zijn hoofdverblijf in zijn of haar huis heeft²⁶. Daarbij kan een verhuurder pas vanaf een huurachterstand van 2 maanden de rechter verzoeken de huurovereenkomst met de huurder te beëindigen. Dit pleit ervoor om een detentieperiode aan te houden die langer duurt dan 1 maand, en uiterlijk 6 maanden, willen we de periode in detentie koppelen aan de reden dat iemand zijn of haar eigen woning heeft verlaten. In die periode zien we een totaal aantal van $(0,19+0,1) \times 24.000 = 6\ 960$ opgelegde straffen (en dus maximaal 6.960 volwassen individuen).

We weten dus hoeveel straffen van tussen de 1 en de 6 maanden gevangenisstraf in 2019 is opgelegd. Maar we zien niet terug op hoeveel verschillende individuen deze 6 960 betrekking hadden en we weten ook niet hoeveel van deze maximaal 6 960 volwassenen voor detentie in een eigen (huur)huis woonden en hoeveel van hen hier na detentie naar terugkeerden. Hierdoor weten we ook niet van hen die niet terugkeerden naar hun woning, wat daarvan de reden was.

---

²⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/10/27/tk-bijlage-criminaliteit-en-rechtshandhaving-2019>

²⁶ <https://www.vbtm.nl/weblog/huurder-in-detentie-wat-nu>

Bijlage 2: Inventarisatie externe bronnen

Aan de hand van de kenmerken uit de inventarisatiefase zijn meerdere organisaties benaderd voor het achterhalen of er buiten het CBS bronnen aanwezig zijn die in de toekomst mogelijk gebruikt zouden kunnen worden voor zo'n analyse. Deze eerste verkenning kan een aanknopingspunt bieden om binnen deze organisaties verder uit te zoeken wat er met deze databronnen gedaan kan worden (zie ook paragraaf 2.2.).

In onderstaande tabel staat weergegeven welke organisaties zijn benaderd en over welke variabelen dat is geweest. Er is navraag gedaan of er data beschikbaar waren, en zo ja, of die koppelsleutels bevatten. Tot slot geven wij per (groep) organisatie(s) een samenvatting van de resultaten weer.

Organisaties	Variabelen
Nederlands Jeugdinstituut SEJN VeiligThuis GGD Onderzoeker Haagse hogeschool	- Uithuisgeplaatste kinderen - Onveilige thuissituaties - Onvoldoende opvoedcapaciteiten thuis - Uithuiszettingen - Gedragsproblematiek kinderen - Jeugdhulp - Gedragsproblematiek kinderen
Raad van Rechtsspraak	- Uithuiszettingen/ Uithuisplaatsingen
DUO/BALANS/PO raad/ Inspectie	- Thuiszitters
Divosa	- Schulden - Huurachterstand
Gemeenten/VNG	- Uithuiszettingen - Daklozen - Schulden

Nederlands Jeugdinstituut

Het Nederlands Jeugdinstituut gebruikt op zijn website alleen cijfers waar het CBS al over beschikt. Dit vormt dus geen aanvullende bron.

SEJN/ VeiligThuis

Zij hebben wel data over de thematieken maar geen koppelsleutels. Mocht het IPW hier toegang toe willen, dan dient er een aanvraag te worden gedaan via de contactpersoon. Daarbij wordt gevraagd om een onderzoeksvraag, die zij bij SEJN zal beoordelen.

GGD

Cijfers zijn zowel landelijk als lokaal niet beschikbaar. Zij gebruiken veelal steekproeven.

Onderzoeker Haagse hogeschool

Hebben zelf geen data, schrijven alleen rapporten. Hebben ons verder in contact gebracht met SEJN.

Divosa/Gemeente/VNG

Geen data beschikbaar.

DUO/Inspectie

Het CBS beschikt over registraties van alle onderwijsvolgers die aan een bekostigd onderwijs deelnemen. Waar DUO een aanvulling zou kunnen geven: scholen die niet bekostigd worden door de overheid. De combinatie van deze twee registers kan worden gekoppeld aan het BRP om te kijken naar de volledige leerlingenpopulatie ten opzichte van het aantal kinderen in die leeftijd. Een kanttekening daarbij is dat kinderen die in het buitenland naar school gaan dan onterecht meetellen als thuiszitters. Inspectie heeft ons geïnformeerd dat zij voorheen verzuimgegevens kregen van samenwerkingsverbanden maar die uitwisseling wordt nu gestopt. In de toekomst wordt er informatie over relatieve (ingeschreven in school maar gaat niet meer) en absolute (niet meer ingeschreven in school) thuiszitters tussen DUO en de inspectie gedeeld.

Raad van de Rechtsspraak

Bij de Raad van de Rechtsspraak is geïnformeerd of zij gegevens bewaren over uithuiszettingen en uithuisplaatsingen. De gegevens over uithuisplaatsing van kinderen hebben zij in een centrale database staan. Voor wat betreft uithuiszettingen is er geen informatie direct onder die noemer beschikbaar in het managementinformatiesysteem. Wellicht kan er wel een zoekopdracht worden opgesteld om gegevens hierover te genereren, maar hiervoor is meer informatie over de precieze vraag vereist. Voor wat betreft de betrouwbaarheid van gegevens die eventueel kunnen worden geleverd moet worden opgemerkt dat deze sterk afhangt van de precieze vraag, omdat niet voor alle registratiesystemen even strenge registratievoorschriften gelden.